

4. Квартальний звіт Ради бізнес-омбудсмена (квітень-червень 2024 року). Рада бізнес-омбудсмена, 2024. URL: <https://boi.org.ua/reports/>.

5. Рада бізнес-омбудсмена підготувала збірки практичних порад для бізнесу в умовах воєнного стану. *Портал Дія.Бізнес*. 18.08.2022. URL: <https://business.diia.gov.ua/news/rada-biznes-ombudsmena-pidhotivila-zbirky-praktychnykh-porad-dlia-biznesu-v-umovakh-voiennoho-stanu>.

## **АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПІДТРИМКИ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ В УКРАЇНІ: ВІД АДАПТАЦІЇ ДО ВОЄННОГО СТАНУ ДО СТРАТЕГІЇ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ**

**Браславець Я.Ю.**  
*адвокат, аспірант  
ЗВО «Міжнародний  
університет бізнесу і права»*

Адаптивна, стійка та далекоглядна адміністративно-правова рамка, очолювана посиленням Антимонопольним комітетом України (АМКУ), є не розкішшю мирного часу, а критично важливою передумовою для економічного виживання України, прозорою відбудови та успішної європейської інтеграції. Ця рамка повинна стратегічно перейти від режиму надзвичайного реагування до міцної, проконкурентної архітектури, узгодженої з міжнародними стандартами.

Законодавча реакція на виклики війни була швидкою та прагматичною, що призвело до фундаментальних змін у ключових сферах економічного регулювання. Одним із найважливіших кроків стало спрощення режиму державної допомоги. Ухвалення Закону № 2175-IX від 01 квітня 2022 року кардинально змінило існуючий порядок. Цей закон тимчасово, на період дії воєнного стану та протягом одного року після його припинення, звільнив надавачів допомоги від обов'язку повідомляти АМКУ про нову державну допомогу. Це рішення було спрямоване на максимальне прискорення підтримки критично важливих галузей та підприємств, однак воно фактично усунуло ключову функцію АМКУ з попереднього (*ex-ante*) контролю, перекладаючи весь тягар на значно складніший механізм наступного (*ex-post*) моніторингу.

Аналогічна трансформація відбулася у сфері публічних закупівель. Початковою реакцією уряду стала Постанова Кабінету Міністрів України (КМУ) «Деякі питання здійснення оборонних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану» №169 від 28 лютого 2022 року, яка дозволила укладати прямі договори для задоволення нагальних потреб, фактично призупинивши роботу системи ProZorro. Згодом її замінила Постанова КМУ «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України “Про публічні закупівлі”, на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування» №1178 від 12 жовтня 2022 року, яка відновила елементи конкуренції, зокрема процедуру «відкриті торги», але зі значними винятками та спрощеними умовами. Ця еволюція регулювання відображає спробу уряду знайти баланс між екстреною необхідністю та збереженням базових принципів конкурентної дисципліни.

Спрощена система закупівель, запроваджена Постановою №1178, хоч і є троком уперед порівняно з прямими контрактами, містить значні вразливості. Дослідження Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) та інші аналітичні матеріали вказують на ключові ризики: штучний поділ предмета закупівлі для уникнення порогових значень конкурентних процедур, включення дискримінаційних умов до тендерної документації, необґрунтоване застосування переговорної процедури та упереджене оцінювання пропозицій.

Критичним структурним недоліком є ослаблення механізмів нагляду та оскарження. НАЗК особливо наголошує на ризyku «неможливості оскарження рішень, дій чи бездіяльності замовників», що усуває ключовий інструмент контролю за потенційними зловживаннями. Відсутність надійного механізму правового захисту демотивує чесну конкуренцію та дозволяє залишати порушення в закупівлях безкарними.

Емпіричні дані підтверджують наявність системних проблем. Хоча АМКУ адаптував свою роботу до нових умов, аналіз його звітів Рахунковою палатою виявив парадоксальну тенденцію. У 2024 році кількість рішень про накладення

штрафів зросла на 70.2% порівняно з 2023 роком, однак загальна сума накладених штрафів зменшилася на 60.5%, а середній розмір штрафу впав на 77.8%. Найбільш тривожним є те, що до державного бюджету було сплачено лише 5.8% від суми штрафів, накладених у 2024 році. Така динаміка свідчить про зміщення фокусу на велику кількість справ із низьким фінансовим впливом та про критичну слабкість у виконанні рішень. Це підриває стримуючий ефект конкурентного законодавства, створюючи розрив між номінальною активністю правозастосування та реальним впливом на ринкові процеси.

Для відновлення довоєнного стану та подальшого покращення ситуації варто розробити майбутню стратегію, спираючись на міжнародний досвід та адаптуючи його до специфічного контексту відбудови України.

Так, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) надала конкретні рекомендації для відбудови України, наголошуючи на необхідності єдиної, прозорої та спрощеної правової рамки для всіх закупівель, незалежно від джерела фінансування. Ця рамка має бути узгоджена з міжнародними стандартами для зміцнення довіри донорів та інвесторів.

Поточні виклики в українських закупівлях (корупційні ризики, слабкі механізми оскарження) є саме тими проблемами, щодо яких застерігає ОЕСР, однак шлях уперед вимагає не лише ухвалення нового закону, але й розбудови інституційної спроможності на національному та місцевому рівнях для його ефективного впровадження. Цифрові інструменти, як-от система ProZorro, є ключовим активом, але вони мають бути доповнені надійним моніторингом та правозастосуванням.

Масштаб коштів на відбудову створює унікальну можливість: або закріпити олігархічні структури, або побудувати справді конкурентну, сучасну економіку. Спосіб укладання контрактів у ключових секторах, як-от будівництво та енергетика, визначить ринкову структуру на десятиліття. Якщо закупівлі будуть непрозорими та надаватимуть переваги існуючим гравцям, це створить «олігархів відбудови». І навпаки, якщо вони будуть відкритими та конкурентними, це сприятиме зростанню інноваційних МСП та залученню іноземних інвестицій.

Таким чином, адміністративно-правова рамка для закупівель є не просто технічним питанням, а головним полем битви за визначення повоєнної економічної моделі України.

Дотримання міжнародних стандартів у сферах конкуренції та закупівель є передумовою для залучення та ефективного використання міжнародної допомоги на відбудову. Значна частина фінансування надходитиме від міжнародних партнерів, які мають фідучіарний обов'язок забезпечити ефективне та антикорупційне використання коштів. Нездатність впровадити надійну, прозору та конкурентну систему закупівель буде розглядатися як серйозний ризик, що потенційно може сповільнити або зменшити обсяги допомоги. Отже, зміцнення адміністративної рамки для конкуренції є актом економічної дипломатії, необхідним для максимізації міжнародної підтримки.

#### Список використаних джерел:

1. Закон України «Про внесення зміни до пункту 5-2 розділу 9 «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України "Про державну допомогу суб'єктам господарювання" щодо застосування його положень під час дії воєнного стану»: Закон України від 01.04.2022 № 2175-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2022. № 18. ст. 198.<sup>1</sup>
2. «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України "Про публічні закупівлі", на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та строком 90 днів з дня його припинення або скасування»: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 № 1178. *Офіційний вісник України*. 2022. № 84. ст. 5176.
3. Звіт про результати аналізу Звіту Антимонопольного комітету України за 2024 рік у частині, що впливає на виконання державного бюджету / Радункова палата. Київ, 2025. URL: [https://www.rp.gov.ua/upload-Activity/Collegium/2025/18-2\\_2025/Zvit\\_18-2\\_2025.pdf](https://www.rp.gov.ua/upload-Activity/Collegium/2025/18-2_2025/Zvit_18-2_2025.pdf).
4. The Role of Competition Policy in Promoting Economic Recovery / OECD Competition Committee. Background Note by the Secretariat. DAF/COMP(2020)6. Paris: OECD, 2020. 41 p. URL: <https://one.oecd.org/>.